

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklám-
círok pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap,

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	—	—	8	Kor
Félévre	—	—	—	—	—	—	4	
Negyedévre	—	—	—	—	—	—	2	

— Hirdetések díjszabás szerint. —

Legyünk résen.

Közéletünket kétségtelenül valami izgatott nyugtalanság hatja át. Az egész társadalmon valami veszedelmes morajlás zúg végig, mely a maga rejtelmes félelmével átkozottul megfekszi az emberek lelkét, akik szeretnek a jövőbe tekinteni, a tényekből következtetéseket vonni s agódnak a hatalmas evolúció miatt, mely valahol a gondolatok és érzések világában még lappangva rejlik. A 19. századól örököltük a feltárgyat, mely izmainkat átutítja az individualis ember boldogságáért s a gondolkodásnak azt az irányát, hogy társadalmi tömörülések keretében és segítségével vivja ki a maga elismertetését az ember értéke. És ma már ott állunk, hogy a felszabadult erők fékezéséről, jobban mondva, helyes irányba való tereléséről kell gondolkoznunk. Sohasem volt szükségesebb a kereszténység szellemében a tömeglélek megmentésére sietni, mint most és nincs a földön nagyobb tévedés s nem lesz soha égbekiáltóbb mulasztás annál, ha összedugott kézzel, fásult, unott, közönyös arccal nézzük az események fejlődését.

Meg kell menteni az emberek egész sokaságát, meg kell győzni őket, fel kell világosítani tévedésükről még idejekorán, még most, mielőtt a pusztító áramlat a maga mindent megsemmisítő hatalmával lépne föl.

Tessék csak megfigyelni a francia állapotokat. Úgy-e, ott a keresztényellenes irányzat dicsekvő diadalra készül, bezárt templomok, lefoglalt egyházi javak, lakásukból kiűzött főpapok szomorú látványossága mellett egyre gyűjtja, gyűjtögetja a forradalmi hangulatot. Bizonyos, hogy a francia események hatása messze ki fog terjedni, s nem csak ott, hanem másutt is széleskörű hullámokat fog verni nagy csodálkozására a csendes szemlélődőknek, akik mennyei nyugalommal s csalódásra vezető optimizmussal csak sajnálkozni tudnak bevégzett tényeken, de gyengék ahhoz, hogy óvszerekről gondoskodjanak.

Nálunk, itthon a hazai földön — mindenki tudja — a szocializmus súlyos csa-

pásai döngetik nemcsak az egyház, hanem az állam épületét is. A francia események még merészebbé fogják tenni őket s kétségtelenül igaz, hogy szövetkezni fognak egy döntő küzdelem esetén még a poklokkal is, hogy összetörjenek minden, a mi gyűlöletes előttük, de szent nekünk, megsemmisítsenek mindent, a mi bennünk és kívülről a szocializmus új társadalmi rendjének a megalakulását akadályozza.

A nemzetiségi eszme erősebben lánzol, mint valaha. Sok elfojtott keserűségnek a mérgét még korlátozza a büntető paragrafus, de a hívek arcan és ideges mozdulatain meglátszik a lelki küzdelem, a mellyel elnyomni igyekeznek lobogó indulatokat, de meglátszik az elszántság is, hogy mindenre képesek.

Lesz-e ereje az államnak megfékezni a lázadó kebleket? Meddig? Bizhatunk-e sokáig a kormány erélyességének a sikerében, különösen ha ezek a mozgalmak egyre nagyobb hullámokat vernek s különösen ha közjogi helyzetünk újabb nyodalmakat terem?

Mindezekkel szemben kötelessége minden hazaszerező embernek egész erejével társadalmi munkába állani, főképen kötelességünk nekünk katolikusoknak, merl elsősorban is az egyház van veszedelemben. Igaz, hogy még távoli csapatok elhaló visszhangja zsong a fülünkbe, a hazai veszéllyel szemben pedig eléggé elbizakodók vagyunk, de ezzel nem mentjük meg a jövőt. Bele kell vegyülni a nép közé, fel kell világosítani, hogy pusztá megtevesztés mindaz, amit véresszájú demagógok a népjólet emelésére prédikálnak, romboló munka, mellyel összerontják először is a lélekben Isten oltárát, hogy aztán a hitnélküli, megtévedt embert annál könnyebben kizsákmányolhassák. Orvosolni kell a sebeket, segíteni kell bajaikban, szeretettel kell körülvenni. A huszadik században már öntudatra ébredt és szellemi erőre kapott, eléggé felvilágosult s minden tekintetben egyéniségét értekelő emberrel van dolgunk. A népet csak ott lehet megismerni a maga tüzhelyén él, vagy egyesületeiben, a hol gon-

dolkozása szabad folyást nyer, lelkivilágát nincs miért takargatnia, mert tudja, hogy őszinte barátok veszik körül.

Hála Istennek, vannak katolikus egyesületeink, melyeknek egészséges élete, szelleme némi vigasztaló megnyugvással tölthet el minket. Mivé lehetne ezeket fejleszteni! Táborrá lehetne erősíteni az egyes kis csapatokat, egy-egy bevezethetetlen sziklavárra lehetne alakítani, hogy rendületlenül kiállhassa azt a vihart, melyet a jövő még takargat ugyan, de szele már az arcunkba esapott. Egyesületeink testvéries érzése, bizalmossága, őszintesége, élénksége kétségtelen jele az életképességnek, hitbuzgósága, erkölcsi jelme kifogástalan bizonyára mindenütt.

Itt van tehát az egyesületi élet tere, a hol sikerrel s a legtöbbet lehet tenni. Mélységesen sajnálnók, ha vezető embereink elmulasztanak az alkalmat, hogy támogassák minden tehetségükkel a katolikus egyesületeket, s nem sietnének ilyeneket alakítani, a hol szükségét látják, bevonva tömegesen az iparos és földmivelő népet. E munkára általában a papságot s a vezető világiakat aposztrofáljuk. Egy-két ellenvetés mindenütt hangzik föl, de ez munkájában senkit el ne csüggeszsen. Még az se, ha kipróbált, hitű katolikusok, sőt papok is — nem tudni, miért — állandóan és következetesen lesújtó bírálat tárgyává teszik, legtöbbször kicsinyeskedve, olykor gúnyolódva. Mert — fájdalom — ez is megtörténik. De a jól végzett munka jutalmát mindenki lelkében érzi, abban a megnyugvásában, hogy egyházunknak és hazánknek tettünk szolgálatot.

Az erdélyi róm. kath. státusgyűlés felirata a székelyföldi kepe megváltása ügyében.

Az erdélyi római katolikus Státus igazgatótanácsa már 1902. évi szeptember 12-én tartott üléséből 1019. szám alatt felirt az akkori magyar királyi vallás- és közoktatásügyi és pénzügyminiszter urakhoz az erdélyrészi Székelyföldön otthonos és kepe néven ismeretes egyházi adózásnak állami megváltása ügyében. Ugyanez ügyben a tisztelettel említett Miniszter urakon kívül még az akkori magy. kir. belügyminiszter

úrhoz is 1904. április 25-én 2040. szám alatt az erdélyi püspök újabb indokolt előterjesztéssel elt. Az erdélyi katolikus Státus igazgatótanácsának 1905. évi június hó 19-éről 1827. szám alatti újabb sürgetésére az akkori közoktatási kormány 52.403. szám alatt azt adta válaszul, hogy mivel a kepe ügye a törvényhozás közreműködését igényli, az utóbbi évek rendkívüli parlamentáris viszonyai mellett az érintett ügyek érdemlegesen tárgyalhatók nem voltak.

Most azonban, hogy Isten jóvoltából ismét helyreállott az alkotmányos rend, s ennek áldásai annyira nyilvánvalók, hogy az 1848. évi XX. törvények végrehajtásáig a hazai magyar protestáns egyházak tetemes államszegélyt nyertek: az erdélyi katolikus Státus is elodáztathatatlan kötelességének tekinti, hogy a kepe megváltás ügyében újabb sürgető kérelmet terjeszsen föl, annál inkább, mert a népek rohamosan növekvő szegénysége miatt éppen a leginkább veszélyeztetett vidékeken működő erdélyi római katolikus papság az, amelynek megélhetését és így tehát sikeres működését is nagyban bántja a kepezetéből eredő saanyarú és lehaladó helyzete. Az erdélyi római kath. Státus tehát előbbi felterjesztései nyomán most újlag sürgősen kéri a Székelyföldön fennálló kepezetetés állami megváltását még pedig az 1848. évi XIII. t. c. által eltörölt dézsma kárpótlásának alapján és elvei szerint.

Már az 1848. évi augusztus hó 30. és 31. napjain tartott erdélyi Státusgyűlés és a rá következő egyházmegyei zsinat is ugyanolyan megváltást sürgette a kepeknél, mint amilyent az 1848. évi XIII. t. c. előírt a megszüntetett dézsma névze. Tette pedig azon a helyes és jogos alapon, mert a kepe ugyanegytermészetű szolgáltatás volt a dézsmával, aminek a dolog természetéből következően tényleges valóságán felül pragmatikus bizonyossága maga az 1848. évi erdélyi VI. t. c. is, a mely az 5. §-ban kimondja, hogy . . . a dézsmák általános eltörlése nyomán életmódjuk szükséges mennyiségétől eslelt minden más egyházi személyek is illő kepe nélkül ne maradjanak, a felől a miniszterium addig is, míg a közös törvényhozás a magyarországi folyó 1848. évi XX. t. c. 3. §-a nyomán intézkedik, az illető hatóságok közvetítésével haladéktalanul intézkedik . . .

Láttnivaló ebből, hogy az 1848. évi erdélyi törvényhozás

a) a kepet és a dézsmát egytermészetű szolgáltatásnak tartotta;

b) ugyanazon törvényes alapon és ugyanazon módon rendelte kárpóttatni egyiket is, a másikat is.

Az erdélyi Székelyföldön ugyanis dézsma sohasem volt; ott kepe néven ma is fennálló szolgáltatás pótolta a dézsmát. Sőt a kepe a tizednél is terhesebb szolgáltatás, mert, míg a dézsma csak a tizedrészre szorított, addig a kepe a nagy állagnál a termés negyedrészt is túlhaladja.

A székelyföldi kepe ugyanis abból áll, hogy minden gazda, akinek az ottani tájszólás szerint 12 kalongya öszgabonája terem, köteles az egyházi személyzetnek 3 kalongya öszt és 3 kalongya tavaszt kepebe adni. Akinek a termése 12 kalongyán alul marad, de hatnál mégis több, az fél kepet fizet. Ezenkívül a szekeresszék kötelesek egy-egy terű fát behordatni; a gyalogszerek pedig ezt az egyházi személyzet számára felválni. Láttnivaló ebből, hogy a nép legnagyobb részére nézve a kepe aránytalanul nagyobb teher, mint volt a régi dézsma; mert, amíg ezt a törvényben taxatív felsorolt terményeknek csak egy tized része képezte; addig a kepe a beszolgáltatott legnagyobb számánál a

termésnek 25%-át is felülhaladta. Mivel pedig az sem fizet többet egy egész kepenél, akinek 12 ösz-kalonyánál nagyobb a termése, vagyis akár 12, akár 120 vagy több kalongya a termése, egyforma kepet fizet; világos, hogy, míg a nagy termésű bírók aránytalanul keveset fizetnek, viszont a kis termésű bíró többség kepeje amazokéhoz képest aránytalanul terheesebb. Jól látta ezt az 1848. évi egyházmegyei zsinat és a vegyes Státusgyűlés is és azért határozta el, hogy az 1848. évi erdélyi VI. t. c., az 1848. évi magyarhoni XIII. és XX. t. c. cikkében kimondott elvek és rendelkezések alapján, a kepeket és a dézsmának mint teljesen azonos természetű szolgáltatásoknak együtt megváltását, illetőleg kárpótlását fogja kérmezni.

Sajnos, a bekövetkezett szomorú idők ezt lehetetlenné tették s a dézsmakárpótlást fogantató 1858. évi szeptember hó 15-én kelt pátens, akár a dolog nem ismeréséből, akár a katolikus és református vallású magyar papság iránt való szűkkeblűségből teljesen figyelmen kívül hagyván az erdélyi speciális jogfejlődést és az 1848. évi VI. t. c. fentjelzett világos rendelkezését, amely bőkezűen kárpótlást az erdélyi ágostai hitű szász papságot a megszünt dézsmáért, ép úgy minden kárpótlás nélkül hagyta a székelyföldi római katolikus és ev. ref. papságot, azaz, hogy meghagyta — holott a törvény szerint eltörölni és kártalanítani kellett volna, — a kepet, amely pedig teljesen azonos természetű életfentartási eszköze volt a székely papságnak a szász papság tizedjével, amit a következőkből ki fog tűnni.

Erdélyben ugyanis az 1848. évi IV. V. és VI. erdélyi s az 1848. évi magyarhoni XIII. t. c. életbeletetése napjáig volt:

- a) kincstári dézsma;
- b) szászöldi dézsma;
- c) székelyöldi kepe.

Ad a) A kincstári dézsma az u. n. erdélyi magyarföldön, vagyis a székelyöld és a szászoklaktá Királyföldet és Barcaságot magába nem foglaló országrészben állott fenn. A régi reformáció előtti erdélyi püspökségnek, a kolozsmonostori apátságnak volt ez a régi magyar jog szerint járó jövedelme Erdély magyarföldi részein. A reformáció idejében azonban az 1556. évi szászbeszi országgyűlés 3. artikulusa ezt a püspöki dézsmát saecularizálta és az erdélyi fejedelmi (országos) kincstár vagyis a fiskus számára foglalta el. Így keletkezett Erdélyben a kincstári dézsma. Mivel azonban a püspökököt illető dézsma egy része (legtöbb helyt negyed rész) a helyi lelkészek életfentartására fordított, a saecularizációt a dézsma ezen részére nem terjesztették ki, hanem ezt a részt meghagyták a helyi lelkészeknek, akik túlnyomó számban már protestánsok voltak. A kincstár kezelése alá jutott dézsmát vagy maga a kincstár kezelte a saját tisztjei által, vagy pedig bérbeadta az egyes földbirtokosoknak, akik az egy kiárendált kincstári dézsmáért azonban igen csekély bért fizettek. (A dézsma piaci árának $\frac{1}{11}$ részét.) Ez a bérleti rendszer annyira általános lett, hogy így tényleg följómán az egész kincstári dézsma a földesurak birtokába jutott annyira, hogy I. Leopold hitlevelének (Diploma Leopoldinum) 16. pontja is meghagyta a kincstári dézsmát a földesurak kezén a szokásos esekély árenda mellett. Így jutottak Erdélyben a magyarföldön dézsmajövedelemhez nemcsak a reformáció előtti kath. lelkészek helyébe és jövedelmeibe került protestáns lelkészek s birták azt továbbra is az itt-ott megmaradt kevés számú kath. lelkészek is, hanem így jutottak dézsmajövedelemhez a világi földesurak is, akiknek aztán ezen

jövedelmeiket az 1848. évi törvényhozás megszüntetve, az ugyanazon törvényekben kimondott kártalanítást az 1858. évi pátens révén meg is nyerték.

Ad. b) A szászöldi dézsma azonban már úgy eredetileg, mint rendeltetésére nézve egészen más volt mint a magyarhoni és az erdélyi magyarföldi dézsma. Mert, amíg ez utóbbi írott országos törvény alapján a kath. egyház püspökei részére kirótt rendes adó volt; addig a szászöldi dézsma a szászok részére II. András magyar királynak 1224. évben kiadott kiváltságlevelének azon a rendelkezésén alapszik, hogy ők jogot nyertek arra, hogy hitközségeiket ők maguk szervezzék, papjaikat szabadon választhassák és ezeket fizetésül dézsmát adhassanak. Világos tehát, hogy, amennyiben az egyes szász községek ezen királyi kiváltságlevel alapján autonóm módon szervezkedtek, a dézsmát is mint önmegadóztatást vállalták magukra. Épen azért az említett 1556. évi szászbeszi országgyűlés is érintetlenül hagyta a szászöldi dézsmát, vagyis nem saecularizálta, a kincstár részére el nem foglalta, mert az egyes községek saját belügyének tekintette. És a szászöldi dézsmának ez a jogi természeté, — bárha $\frac{1}{4}$ részét Báthori Kristóf fejedelem 1580. évben formászerinti szerződéssel bérbevette s ez az $\frac{1}{4}$ rész később végleg a kincstár kezén maradt is, — egészen 1848. évig érvényben maradt. Mindazonáltal az 1848. évi törvényhozás mind önmegadóztatást eltörölvén, a szászok dézsmája is eltöröltetett, bárha nem volt soha közvényben kirótt, tehát állami eredetű közdó, hanem községi eredetű önmegadóztatás. Az 1858. évi pátens nyomán aztán a német kulturát szolgáló erdélyi szász papok bőséges dézsmakárpótlást kaptak az államtól, amely ezzel a sajátjából az ő községi terheit váltotta meg és ebből a bőséges kárpótlásból mindmáig pompásan prosperálnak. Ellenben a kath. és ev. ref. székelyöldi magyar papság a saját hazájában mind e mai napig a keserves kén tengődik, amelyet pedig törvény, jog és igazság szerint ép úgy meg kellett volna, azaz hogy meg kell szüntetni és kárpóttolnia a magyar államnak, mint a hogy kárpóttolta a lutheránus szász papokét, amely epolyan községi jellegű önmegadóztatás volt, mint a székelyöldi kepe. Ezt az előrebocsátottak után könnyű lesz kimutatni.

Ismeretes, hogy minden székely ösidőktől fogva egyaránt nemes (Siculi in communi omnes sunt nobiles.). Az egész székelységet illető és természet szerint való nemesség, — írja egy 1758. évbéli királyi főkörmányszéki leirat. Székelyföldön tehát soha sem volt jobbágy, nem volt úrbér, robot avagy dézsma. Ez utóbbi nem lehetett már csak azért sem, mert a székelyek régen nem is tartoztak a régi erdélyi püspökök joghatósága alá, hanem a XVI. század viharjai alatt végleg megszűnt milkovai püspökséghez. A székelyöldi kepe tehát olyan szolgáltatás, amelyet speciális székely szokás, számitás és eszjárás szerint az egyes községek önként vállaltak fel azért, hogy papjaikat, tanítóikat ezzel fizessék. Így tehát a székelyöldi kepe eredetileg nézve teljesen azonos a szászöldi dézsmával; mindkettő a hitközségi önmegadóztatás tényében bírja jogalapját: rendeltetése is ugyanaz: a hitközség ezzel javadalmazza a lelkészt. Úgy a kepe, mint a szászöldi dézsma abban különbözik a hazában országos törvénnyel statuált dézsmától, hogy, míg ezt a püspököknek kellett fizetni, nemcsak egyházi, hanem közvetve a honvédelem céljaira is, mert a püspök is köteles volt banderiumot küldeni: addig a székely kepe és a szászok dézsmája csak a község

lelkész, tanító stb. tartásdjára fordított; de különbözök a párbérlő is, mert míg a helyi lelkésznek fizetett párbérlő mellett a püspök dezmáját is fizetni kellett, addig sem a székely kepezők, sem a szászöldi dezsmafizetők nem tartoztak meg a püspököknek is külön tizedet fizetni. Erdélyben a Székelységben és a szászöldön sem párbér, sem püspöki tized soha sem is volt; párbér ma sines sehol. Innen van, hogy a Székelyföld mindenha erőlyesen és jó sikerrel tiltakozott az ellen, hogy a fiscus számára dezsmaival róják meg lakóit. (Approb. Const. III. tit. 76. art. 15.) Ami természetes is; honvédelmi kötelezettségének megfelelt a saját személyében minden székely, mert nemes ember volt; papjáról pedig a kepezetessel gondoskodott ősi autonóm jogán akárcsak a szász atyafi az „Andreanum privilegium“ jussán.

Amik tehát az 1848. évi VI. törvények 5. §-ában a szászöldi dezsma és minden más egyázi személyek kepe-jövedelmének kártalanítását statuáltak, nagyon jól tudták azt, hogy a kettőt miért említik együtt. Azért, mert együvé tartoznak, mert eredetük és rendeltetésük szerint ugyanegy a jogi természetük. Így fogták fel ezt az akkori idők emberei, az egyházmegyei zsinat tagjai és a státuszgyűlés tagjai is, akik legnagyobbbrést az erdélyi országgyűlésnek is tagjai lévén, nem ok nélkül határozták el, hogy kérik fogják az országgyűléstől, hogy a dezsma-kárpótlás keresztülvitele alkalmával, a székelyöldi kepe ugyanugy kártalaníttassék, mint maga a dezsma. Sajnos, a kártalanítást nem magyar országgyűlés fogasztotta s így történhetett meg, hogy a szászok a magyar állam vagyona terhére megszabadultak egy olyan községi tehertől, amelyet a sokkal sanyarubb viszonyok közt élő székely nép mind e mai napig hordozni kénytelen.

De ime, amint ki van mutatva, a törvény, jog és igazság kívánja, hogy az 1858. évi csonka, szűkebbül és igazságtalan dezsma-kárpótlásnak a székelységre nézve annyira nyomasztó hiányai kipótoltsanak, azaz, helyesebben szólva: az 1848. évi XIII. törvényekben elrendelt dezsma-megszüntetés és ennek az 1848. évi XX. törvények szerinti pótlása most végre-valahára, 40 évvel azután, hogy a királyöldi szászok teljesen azonos természetű terhei nagyszivű bőkezűséggel megváltattak, — végre a Székelyföldön is megvalósuljanak s a magyar állam az immár minden vonatkozásban gyűlöletessé és tarthatatlanná lett kepe megszüntetésével a székelyöldi papságot a kinstár terhére kártalanítsa.

Hiszzen türehetetlen anomália az, hogy a magyar állam a saját szűkölködő gyermekeit nyögni hagyja ezalatt a súlyos teher alatt, míg az idegenajkú és bőségben élő szászokat már rég megszabadította tőle.

Az alkotmányos kormányzás föléledése óta ismételtlen és nyomatékosan kérelmeztük ezen nagy szükségletünk orvoslását. Elvégre is csak a meglévő törvénynek igazságos és méltányos végrehajtásáról van szó. De majd az állam pénzügyi helyzetére való hivatkozással, majd a kepe jogi természete előzetes tisztázásának szükségét hangoztatva, mindig kitértek az illetékes tényezők kérelmeink teljesítése elől. Ime most azért fektettünk súlyt arra, hogy részletebben kimutassuk, amit 1848-ban élő elődeink egészen természetesnek tartottak, mert hiszen saját személyes tapasztalásból is tudták, hogy a kepe teljesen azonos természetű szolgáltatás a szászöldi dezsmaival: amiből egészen önkényt következő dolognak ítélték, hogy, ha a szászok dezsmaikat a törvény kárpótolni rendeli: kárpótolja az ugyanazon természetű képét is, ami az

1848. évi erdélyi VI. törvények 5. §-ban világosan benne is van.

Most azonban, hogy a királyi kormány ráterti az 1848. évi XX. törvények által teremtett helyes alapra és megkezdte a hazai protestáns egyházaknak biztosított évi három millió korona államsegéllyel a hifellekezetek által nem fedezhető szükségleteknek a kinstárból való kiegészítését: az erdélyi róm. kath. Státus sem térhet ki abbéli kötelesege elől, hogy a már több ízben sürgetett kepe-megváltást újból és a legmélyebb tisztelettel megsürgesse.

A helyzet ugyanis immár csaknem egészen tarthatatlan.

Az egész ország visszhangzik a székelyöld népének sokféle anyagi nyomorúságától és gazdasági bajaitól, melyek közt nem utolsó épen maga a kepezetés. Ez súlyos teher volt a régi időkben is, amikor pedig a megélhetés sokkal könnyebb volt mint napjainkban. Sokkal súlyosabb volt, mint a dezsma, — azért kívánták elődeink 1848-ban oly határozottan, hogy a kepe és a dezsma együtt töröltessenek el és együtt kárpótoltsanak.

Most azonban úgy a népre, mint a papságra nézve immár teljesen elviselhetlenné lett.

A Székelyföld legnagyobb része ugyanis annyira zord és annyira terméketlen, hogy valamely intenzívebb gazdálkodást ott alig lehet foganatosítani; valamely számbavehető nagyipar sines ott s eléggé ismeretek azok a dolgok, amik onnan eredtek, hogy legújabbban a nagytöke rávetette magát a székelyöldi őserdőkre s ezzel a nép egyik főjövedelmi és kereseti forrásának is majdnem végét vetette. Ily körülmények közt, bár régi törekvése az erdélyi róm. kath. Státusnak, hogy a székelyöldi kepe megváltását valamiképp a saját hatáskörében rendezze, — bár egy-két hitközségnek sikerült is keresztülvinnie, be kellett látunk, hogy a megfelelő bajon a magunk erejéből segíteni semmi-kép sem tudunk. Alapjaink és alapítványaink jövedelme az alapítás szerint kijelölt szükségleteket sem fejezi már s a haladó kor egyre újabb igényeket támaszt. Egyházi vagyonunk a leggondosabb kezelés mellett sem képes már a fokozott igényeket fedezni és új jövedelmi forrásaink sem nyílnak. Már pedig éppen az ország keleti véghatárán, a moldovai, romániai és erdélyrészi oláhság közé beekelt székelység az, melyet nyelvében, magyar nemzeti mivoltában és vallásában leginkább és legközvetlenebbül fenyeget a veszedelem. Ha a székely népet nem sikerül gazdaságilag ismét talpra állítani: egy-két évtized örökre helyrehozhatatlan nemzeti veszedelembé dönti a Székelyföldet. Már pedig annak, hogy a székely nép gazdaságilag talpra állhasson, egyik elsőrendű feltétele az, hogy megszabaduljon a kepezetéstől, mely papot és népet egyaránt sanyargató s öröklött nyomorúsága. Nemcsak mi látjuk ezt; látta és érezte azt az 1902. év nyarán Csiktusnádon megtartott székelykongresszus is, amely minden vallásfelekezet kepe-szolgáltatásának állami megváltását sürögős és elengedhetetlen szükségnek nyilvánította. Sajnos, hogy az intéző körök erre az égető nemzeti bajra mi ügyet sem vetettek.

Státusunk még az 1893. évben pontos összeírás alapján fölterjesztette a kepezetelés pénzügyi értéke felől való kimutatását, amely szerint a székelyöldi róm. kath. hitközségek kepejének évi egyetemleges értéke 180,212 korona 80 fillér, aminek 4°/o-os kamatoztatását véve alapul, összesen 4,504,820 korona váltás-töke felelne meg:

Jelen kérsünk előterjesztett okai és a kifejtett törvényes jogaim alapján tehát a legmélyebb tisztelettel kérelmezzük, hogy az er-

délyi Székelyföldön ösödök óta fennálló kepezetést, amely semmiképp sem azonos a magyar-honi párbérléssel, hanem igenis az erdélyi szász papoknak az 1858. évi patens által bőszögesen kárpótoltt dezsmaival: a magyar törvényhozás az 1848. évi erdélyi VI. t.-cz. 5. §-a, a hazai 1848. évi XIII. és XX. törvények rendelkezéseire képest váltsa meg és kárpótolja akár az egyszerre kifizetendő váltás-töke, akár az országos költségvetésbe felveendő és törvény-nyel biztosítandó évi szükséglet fedezésére szolgáló és megfelelő összeg nagyságában.

Kelt Kolozsvárt, az erdélyi róm. kath. státusnak 1906. évi november 15-én tartott gyűléséből.

Az iparvédelem ügye.

Felolvasta **Riszner Ödön** főgimn. tanár a gyfhehervári Iparvédőegyesület dec. 9-én tartott tolvavasó estélyén.

Riasztó hírek járták be az országot a közelmúltban, hogy, mióta a Magyar Védőegyesület és a Tulipánkert-Szövetség megalakult, hét hónap alatt 73 millió koronával többet kapott tőlünk Ausztria az ő silány iparicikkeiért, mint az 1905. év ugyanazon hónapjaiban és hogy ez a többlet az év végeig bizonyára felemelkedik 100 millió koronára. Hozták a hírlapok azt is, hogy ez év augusztus havában 14556-an vándoroltak ki a Magyar Szent-Korona országból Amerikába, 1254-en Romániába. Óh! mekkorát nevetnek a markukba ott túl a Lajtán.

Ez hát az eredménye annak a sok szép hazafias beszédnek, lelkes szónoklatnak, amely a fontos ügy érdekében elhangzott. Ne kérdezzük-e mi is Széchenyivel: „Nem oly haszontalan demonstráció-e ez, amellyel csak szerfeletti gyöngöseségünket áruljuk el? Óh nem! Mieszünk, iszunk, táncolunk szívesen a hazaért; vásárolni azonban mégis csak azt vásároljuk, ami olesó, de aztán igazán rossz is.

Mert az élelmes kereskedő élénk teszi egymás mellé a magyar és az osztrák árut, amaz drágább és mégsem olyan tetszetős mint emez, mi tehát osztrák árut vásárolunk. Pedig csak a történelemben kell belenézünk és megláthatjuk, hogy ez a mi házsártos, rossz májú hitestársunk, akivel már több százados boldogtalan házaseletet élünk, csak attól az egy fenyegetéstől fél, amely az ő feneketlen, bő zsebe ellen irányul, mert hát hiába:

Ha üres az embernek a zsebe,
Üres a hasa is.

Mikor a vámpolitikának súlyos nyomása következtében Tolnamegye kezdeményezésére 1844-ben a Védőegylet hazánkban megalakult, a nádor, a kancellár, az udvari kamara elnöke ijedten kapkodtak fűhöz-fához, hogy gátat vessenek a megindult mozgalomnak; de nem találtak törvényeket, amely a törvényes felosztást lehetővé tette volna és a védőegylet élt, 145 fiókot számlált, közel 200 gyárnak és nagy iparvállalatnak adott létet, míg a szabadságharcunk leverését követő önkényuralom el nem tört. Ez a védőegylet, amely meg mert alakulni, a bécsi udvar és az azt szolgáló kormány ellenséges nyomása ellenére, folytonos zaklatás közepette rendíthetetlen kitartással folytatta áldados működését, amely akkor tényleg gátat vetett a „naponkint terjedő elszegényülésnek és határt a nemzet önállóságát is eltemetve fenyegető emez örvénynek.“ Sikeres munkáját legjobban bizonyította az a hivatalos nyomás, amellyel rohamos növekedését megakadályozni igyekeztek, meg az a hírlapi hajsza, amely ellene az osztrák lapokban megindult. Az orosz

segítséggel felülre kerekedett osztráknak első gondja volt a Védégyelet felosztása. És . . . 50 évig vájkák zavartalanul a mi zsebeinkben a sör; ki is fosztott bennünket úgy, hogy az anyagi tönk szélén állunk. Ne szépsítsük a dolgot, ne fakargassuk hibáinkat; itt csak az őszinteség tarthat elénk igaz képet, csak erős akarat változthat a tények szomorú valóságán. Hogy ma egy ország tisztán östermelésből élhessen meg, az teljes lehetetlenség, utópia, amit minden józan gondolkodású embernek be kell látnia. Az ipar s a vele kapcsolatos kereskedelem — hazánknak ez a két mostoha gyermeke — az, ami jólétre emelhet s megmenthet „az eltemetéssel fenyegető örvényből”. Hiszen nem tudunk megélni! A föld a terményeknek mai, horrorbilis ára mellett sem hoz be a gazdának annyit, hogy belőle viszonyainak megfelelőleg élhessen. Épen a földműves osztály szolgáltatja a kivándorlók legnagyobb részét. Nem boldogul a gyáros, mert ránézve magas az a munkabér, amelyet munkásai tőle követelnek; hiszen mi magunk nyomjuk el a gyáripart, mikor szolid termelésük mellőzésevel silány, de valamivel olcsóbb külföldi, leginkább osztrák gyári cikkeket vásárolunk. Nyomorog és külföldre, más világ-részbe vándorol a munkás-osztály, mert gyáraink csekély száma miatt alig tud elhelyezést nyerni, vagy ha nyer, hiába sztrájkol a nagyobb munkabérért, amelyet a gyáros a reá nézve nyomasztó külföldi verseny miatt képtelen megadni. Így nevelődik aztán a munkás szocialistává, anarkistává.

A kisiparos csak tengődik, mert készítményeinek elárusításával tökéletlenség miatt nem várhat kellő alkalmat, akkor és úgy kell adnia, amikor s ahogy kéri, ha családját ehezettől nem akarja. Földözésből és javításból pedig még a magányos embernek is kevés jut, hát még ha családot is kell eltartania. Nézzük talán a hivatala után élő osztályt! Oh, az irigyeltek, akik biztosan megkapják a hó elején pénzüket! Meg, — de azért, hogy 4—5 nap múlva üres zsebbel várják a következő eselést és nógassák a kormányt fizetés-emelésért, nem azért, hogy jobban élhessenek, hanem, hogy megélhessenek. Hiszen 10 év alatt mindenféle élelmiszernak az ára megkétszereződött. Betegségekől megtizedelt vágóállataink nagy része ma is bécsi gyomorba vándorol s mi drága pénzért elsóványodott, kibaszált, vagy hibája miatt kényszerből levagott marhának soha még nem puhuló husán rágódunk és szidjuk a mészáros, aki szívesebben vágna jó húst; de mikor még rosszat is alig kap. Tojást akarunk venni a piacon? Nincs! mert a tojáskereskedők már a Maroshidjainál várják és székszámbra szedik össze, hogy Bécsbe szállítsák. Így van ez a baromfival és élelmi terményeink minden nemével.

Ott vagyunk igazán az anyagi tönk szélén! Mert vagy éhezünk, vagy eladósodunk. Terményeinknek erőszakosan felemelt ára sem hozhat be annyit, amennyit ipartermékekért a külföldnek adunk; ezért emelkedik folyton nyers terményeink kivitele. Mi pedig itthon drága pénzért sem lakhatunk jól; koplal a magyar és hizlalja az osztrákok ma így, mint századokkal ezelőtt; nyög az osztrák ipar járna alatt, mert magyar nő és magyar férfi egyaránt divatosan akar öltözködni, nem a tartósságot, hanem a mutatós ölesőt keresi.

Igy ad ki aztán évente minden magyar ember csekély 65 K.-at a külföldnek. Úgy-e lát, szöveg milyen csekély ez az összeg; de szorozzuk csak meg 20 millióval, mert hazánk lakossága megközelíti ezt a számot s akkor bizony évi 1300 millió koronát tesz ki a beho-

zatal, míg kivételünk közel 2—3 összeghez. Innen van az, hogy tejjel-mézrel folyó hazánknak 325 ezer km²-nyi területen nem is egészen 20 millió lakos él, míg az ipari tekintetben elsőrangú Belgium 30 km²-et elsem érő területe közel 7 millió embert táplál. Ezt az arányt véve alapul országunk lakosságának meg kell haladnia a 70 milliót. Belgiumban 1 km²-re 266 lakos esik és mind jó modban él, mert iparcikkeiből fejenként 600 K.-at ad el a külföldnek; nálunk ugyanoly területre csak 61 lakos esik, amelyből évenként 2—3 kivándorol, mert nem tud megélni. Vessünk hát számot magunkkal! Amit eddig elmondottam, nem új dolog, nem most hallják először, s ami ezután fog következni, arról is eleget irtak már lapjaink. Én csak összegezni akarok és erősebb, ríkibb színekkel igyekszem esetelni a dolgok állását. Fennálló viszonyaink mellett nemcsak az egyén, hanem az állam is az eladósodás, a tönkretűnés útján halad, mint hogy az állam jövedelme az egyesek jövedelmén alapszik és azzal egyenes arányban áll. Egyszerű tehát a segítség: az egyeseken kell segíteni, hogy ezzel önmagunkon s hazánkon segítsünk. Előttünk áll Nemország példája, amelyre épen úgy nehezedett egykor Angliának s Franciaországnak fejlettebb ipara, mint reánk Ausztriának. Ma pedig ipara versenyez a világ bármely országával. Igaz, hogy ott kényes volt a bajon segíteni, mert a magas védővám behozatala egy csapással rászorította az országot arra, hogy saját ipari termékeivel elégedjek meg, ami azután természetesen magával hozta az ipari versenyt s vele az ipar rohamos fejlődését.

(Vége köv.)

H I R E K.

— **Segesvári hírek.** A közelebbi napokban hitközségünkben oly események történtek, melyekről a „Közművelődés” t. olvasó közönsége előtt is leszámolni kötelességemnek tartom.

Nagy öröm érte hitközségünket az által, hogy kegyelmes főpásztorunk Meisel József plébánosunkat szentszéki tanácsosa kinevezni kegyeskedett. Minden munkászerető ember szívét öröm töltheti el e hír hallatára, mert e kitüntetéssel valóban a fáradhatatlan munkásság nyerte el jutalmát. A kegyelmes főpásztor is kegyes leiratában ezt emeli ki, midőn így szól: „Tisztelendő uraságnak azon hasznos szolgálatait, melyeket a lelkek gondozásában és vezetésében, az iskolás növendékek vallásos nevelésében hűséggel, jártassággal és dicséretes buzgalommal kimutatott, atyai tekintetbe vevén és méltólag megjutalmazni akarván, önt jelen okmányom erejénél fogva püspöki szentszékek tanácsosává kinevezem és felveszem, jogot adok arra, hogy violaszínű övet viselhessen”.

Az egyházközségnek tudomására jöven e kitüntetés híre, a plébánosnak számos tisztelője és barátja sietett üdvözölni a kitüntetettet.

Az egyháztanács és oltáregyesület e hó 8-án testületileg fejezte ki gratulációját, mely alkalommal ismét megnyilvánult a hívek és lelkipásztor között fennálló szeretet és ragaszkodás. Az nap este plébánosunk az egyháztanácsot és számos jó barátját vendégszerető asztalához vacsorára hívta meg. A vacsora alatt az iskolás gyerekek meglepték szép szerenád-dal és köszöntőkkel. Szép pohárköszöntők hangzottak el a vacsora alatt, első sorban a házigazda szívből jövő szavakkal fejezte ki háláját

kegyelmes főpásztorunk iránt. Azután a kitüntetett plébános érdemei lettek meltatva több oldalról.

Másnap e hó 9-én egyháztanácsi ülés lévén, az egyháztanács a kinevezés hivatalos bejelentését jegyzőkönyvileg örömmel vette tudomásul s elhatározta, hogy feliratilag a kegyelmes főpásztornak hálás köszönetet tudomására hozzassék, mert az egyházközség régi óhaja ment teljesedésbe akkor, midőn kegyelmes főpásztorunk megjutalmazza hitközségünk szeretett lelkipásztorában a hű, becsületes és soha nem lankadó kötelesség teljesítésből fakadó érdemet — s hálás örömmel tölti el az egyháztanács minden egyes tagját ezen kitüntetés azért, mert ezzel, lelkipásztorával egyetemben önmagát is kitüntette érzi.

Az egyháztanács ezen ülésében tették le az egyháztanácsosok a püspök úr által 1600—906. sz. körirattal előirt esküt.

Elnök előterjesztvén püspök urunk 5702—1906. sz. leiratával Kelemen Mihály es társai által tartott értekezletről 1906. évi november hó 18-án felvett panaszos jegyzőkönyvet, mely jegyzőkönyv szerint a gondnokság azaz egyháztanács azzal vádoltatik, hogy az iskolai rovatalt szabálytalanul a közgyűlés elhatározása nélkül vetette volna ki.

Az egyháztanács az előterjesztett panaszból megítélkezéssel vett tudomást azon vádról, mintha ő az iskolai rovatalt kivétele körül szabálytalanul járt volna el, mert a tény az, hogy az 1904. évi november hó 20-án tartott egyházközségi közgyűlés jegyzőkönyvének 36 ik pontja szerint az iskolai rovatalléhozatala szabályszerűen tárgyalatott s névszerű szavazással 75 szavazattal 13 ellenében elhatározatott és e határozat kegyelmes főpásztorunknak 334/905. sz. a. leiratával jóvá is hagyatott, sőt megállapítható a jegyzőkönyvből az is, hogy a panaszosok közül is többen az iskolai rovatalléhozatala mellett szavaztak annak idején.

Mindezekért az egyháztanácsa jegyzőkönyvbe a rovatalt szabálytalan kivételére vonatkozó vádat „rágalomnak” nyilvánította s sajnálkozását fejezte ki azon néhány hitközségi tag eljárása felett, kik a törvényes és igazságos eljárást elferdítő jegyzőkönyvet aláírták és felkéri határozta a főpásztor, hogy a rágalom fenforgásának bezonyíthatása s ezzel az egyháztanács igazának megvédhetése érdekében panaszlok ellen a bünvádi eljárás megindítható legyen.

Iskolánk költségvetése 1314 K. hiánnyal záródik s e miatt az iskolai rovatallékerülhetetlenül szükséges s sajnos, mégis akadnak egyesek, kik egyházukért és iskolájukért semmi áldozatot sem akarnak hozni. Nem, mert az eddigi gyakorlat és szokás, hogy minden áldozat nélkül élvezhettük egyházunk jöltevé áldásait, annyira elszoktatta a hívőket az áldozathozataltól, hogy az egyháznak ez irányu, legcsekélyebb óhaja is elszomorító ellenkezésre talál.

A tanulság ebből az, hogy egyházunknál nem volt helyes az a gyakorlat, hogy a hívők semmiféle rovatalt se fizessenek, mert a leg-egyszerűbb egyesületnek sem lehet valaki tagja minde a kötelezettség és anyagi áldozat nélkül.

Béldi László főgondnok egy kehely beszerzésére 400 koronát adományozván. Hohenlohe Egon Károly herceg, káplán pedig a templom bejáró ajtajánál vasrácsot és a szentély elválasztására szép kerítést készíttetvén, ezekért az egyháztanács jegyzőkönyvi köszönetet szavazott az adományozóknak.

Még meg kell említenem azt is tudósításom végén, hogy már három egymásutáni kedden este szent Antal-estélyünk volt igen szép erkölcsi és anyagi sikerrel s hogy ez estélyeinken

Hortáver Viktor kiskapusi és Kovács Károly nagyszabású ártalmi plébánosok közreműködtek szép és tartalmas felolvasásokkal, a miért egyházközségünk hálaival tartozik.

Fejér Imre.

— **Az Immakulata ünnepe** az idén is fényes volt városunkban s hatásában bizonyára termékenyítő a hívók lelkére. A főgimnázium ifjúsága az ünnep előtt szent gyónást végzett, az ünnep reggelén pedig Csernoch János dr. esztergomi prelátus-kanonok, országgyűlési képviselő (aki éppen főpásztorunk szívesen látott vendége volt) kezéből vette magához az Úrszent testét. A kilenc órási ünnepi mise után a főgimnázium Maria-kongregációja a lapunkban már közölt műsor szerint Immakulata ünnepet rendezett a főgimn. tornaacsarnokában. A műsor minden egyes pontja igen szépen sikerült úgy, hogy nagyobb közönség is élvezettel hallgathatta volna végig. Mert bizony nem irhatjuk ide a stereotíp kifejezést: „a terem zsufolásig tele volt.” Városunk hölgyközönsége még elég érdeklődést mutatott, de a férfiak közül sokan voltak olyanok, akik távol voltak, habár jelen kellett volna lenniük. Minthogy kegyelmes főpásztorunk egészségi okokból nem jelenhetett meg, megbízásából az ünnep végén Csernoch prelátus mondott köszönetet a kongregációnak s a résztvevő közönségnek. Lelkes buzditást intézett az ifjakhoz, hogy a szent Szűz iránt állhatatos tiszteletben élve, legyenek hazájukat szerető, munkás férfiak, törhetetlenül ragaszkodván az egyház felé. Krisztus helytartójához.

Delután 4 órakor a székesegyházban ünnepi vécsernye és szent beszéd volt, melyet Csernoch prelátus tartott. Szépen fejtegette, hogy az Egyház egysége kötelességünké teszi, hogy mint ker. katolikusok egyek legyünk valóságos eszelekedteinkben is s ezt mindenkor és minden körülmények között dokumentáljuk is.

A nagy hatást keltett szent beszéd után a tanulóifjúság égo gyertyákkal körmenetet tartott a székesegyház mellékhajóiban, melynek végzetével Ujfalussy J. dr. apátkanonok a ragyogóan kivilágított és virágokkal díszített Mariától előt emondta az Esterházy nádorfelegyönyörű imádságot. Te Deum után a Nagyaszonnyunk iránt való ragaszkodásban és tiszteletben megerősödve távozott az áhitattal ünneplő közönség a székesegyházból.

— **Plébánosi beiktatás.** Körödy Mihály csikszentmiklósi plébánost folyó hó 9-én iktatták be plébániájába. Az ünnepélyes aktust Murányi Kálmán felcsiki főesperes vezette, a ki magas röptű beszéddel adta át az ünneplőnek a templom kulcsait és a szerkönyveket. Esküete után a beiktatott plébános szöszékre lépett, s gyönyörű beszédben ismertette multját s mondotta el jövendő programját. Nagy hatást keltett szavaival akkor, mikor mondá: Istenért és hazáért! ez lesz az én hitvallásom, mely ajkaimról el nem fogy soha, s míg egyrészt az égiekre figyelmeztetek, nem felekdekem meg hirdetni azon édes hazának szeretetét, melyen kívül nincsen számunkra hely.” A tartalmas és szónoki hévvel emondott beszéd mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét. Isteni tisztelet után a plébánián szerettlakoma volt, melyen a papságon kívül számosan voltak a vármegye tisztviselői közül is leróvandók tiszteletüket a társadalmi téren is tevékenyen működő szíves és vendégszerető házigazda iránt, kit a nevezetes alkalomból táviratillag is több helyről üdvözöltek. A Szentlélek a terhes és nagy felelőséggel járó szép plébánián kiserje kegyelmével a buzgó lelkipásztort s éltesse soká!

— **Egyházközségi közgyűlés.** Mivel a december hó 9-én delután 3 órára egybehívott hitközségi közgyűlést boldogult Sárdy Miklós városi első tanácsosnak éppen akkor történt temetése miatt megtartani nem lehetett, azért szükségesnek találtam, hogy azt elhalasszam. Tisztelettel értesitem tehát ez úton is a gyulafehérvári római katolikus hitközség minden tagját, hogy az egyházközségi közgyűlés december hó 16-án, vasárnap delután 3 órakor a városháza tanácstermében fog megtartani. A közgyűlés tárgya: az egyházközségi iskolaadó kivétele. A tárgy fontosságára való tekintettel ismételtén fölkerem az egyházközség tagjait, hogy a közgyűlésen mennél nagyobb számban és lehetőleg mindnyájan megjelenjen szíveskedjenek, mert különben a közgyűlés ezen igen fontos ügyben a megjelentek számára való tekintet nélkül végérvényesen fog határozni. Zomorai Dániel, plébános-, egyházközségi elnök.

— **Védőegyesületi felolvasás.** Vasárnap dec. 9-én folyt le a Védőegyesület népszerű felolvasása, melynek az volt a célja, hogy az iparvédelem ügye szélesebb körökben ismeretessé váljen. A közönség elég szép számmal jelent meg az előadáson, mintegy jelet adva annak, hogy a magyar ipar iránti érdeklődése még mindig emelkedőben van. Először Biró Vendel postászt szavalta el Bajza Józsefnek még mindig hathatós költeményét az Ébresztőt. Régi idők nemes küzdelmei újultak fel lelkünkben, mikor hallották a költőnek még most is igaz, még most is mindenkinék szóló intését: hogy a haza nem vért kíván tőlünk, hanem a hazáért égo szerelmet, hogy a honfi becsülje jobban honát a külföldnél; vedje, ápolja azt, amivel Isten honát megáldá. Becsülje meg főleg, „amit gyártott magyar kéz, nevelt a honteleken.” A szavaló általában és a mű buzditó tartalmához illő férfias hangon adta elő a költeményt; előadását sürű tapsok jutalmazták. Erre Riszner Ödön főgimn. tanár, az egyesület alelnöke lépett a felolvasó asztalhoz. Tartalmas rövidséggel vizsgálta a mult század negyvenes éveinek hasonló irányú mozgalmát, majd áttért a magyar ipar fejlődésében uralkodó százados bajokra s az ipar elhanyagolásának következményeire; az általános elszegényedésre és a kivándorlásra. Találón emelte ki a védekezés módját: kerüljük a fenyőzést és csak hazai származású iparicikkeket vásároljunk, lépünk be a védő egyesületbe s hassunk kereskedőinkre, hogy legyenek ok is a nemzeti ügynek buzgó harcosai. Ha Gyulafehérvár közönsége a nemzeti ipar védelmében sikereket fog felmutatni, ezeknek elérésében Riszner Ödön felolvasására (Közlélet megkeddtük) is hálaival fog gondolni. A műsor utolsó pontja Kolumbán Ilonka kisasszony szavalata volt. Nem éppen könnyű feladat Feszty Árpádnak ezen allegorikus költeményét előadni. A költemény arra céloz, hogy a nemzeti szellem elnyomja az idegen szellem Molochja, de a magyar nők felbuzdulása a régi magyar egyszerűség szellemét teszi uralkodóvá, mely többé meghátrálni nem fog. De a kissé nehézkes allegoriat a szavaló kisasszony előadása után jól elértettük. A szavalásban szépen érvényesült Kolumbán Ilonka kellemes esengésű leányos hangja és a költemény tartalmával szépen öszszevágo taglejtése, mely hivatásos művésznőnek is dicséretére vált volna. A közönség hosszas tetszésnyilvánítással adott kifejezést elismerésének.

— **A Tulipánkert szövetség Gyulafehérvári fiókja,** mióta túl van az első szervezkedésen, komoly buzgalommal lát hozzá, hogy a tettek mezején termeljen virágokat. A háziipar különböző alkalmas fajtáit akarja bevezetni és

életrevalóvá tenni Gyulafehérvárt, hogy elsősorban a női kezeknek juttatván munkát és keresetet, sok nőt mentsen meg az erkölcsi elzüléstől és a mind gyakoribbá váló kivándorlástól. Ez okból 1907. jan. 2-tól kezdve hárissnyakkötő és vert csipke tanfolyamot nyit 12—13 éves leányok számára s majdan gondoskodni fog az elkészült munkák értékesítéséről is. A tanfolyamban résztvenni szándékozók jelentkezhetnek Utray Jánosné úrnőnél a Tulipán-szövetség helyi fiókjának nagybuzgalmu és áldozatra kész elnökjénél. A szülők és emberbarátok csak hazafias és humanus dolgot cselekedzenek, ha a tanfolyam megnyitását minél szélesebb körben hirdetik. Csak közös és jóakarató munkával lehet a szép tervet realizálni.

— **A Magyar Védő-Egyesület** a bekövetkezendő karácsonyi ünnepek alkalmából az alábbi megszívlelendő felhívást teszi köze: Honleányok, honfiak! Szomorú karácsonyot ünnek kivándorolt véreink, keserves könnyeket hullatnak a messze idegenben, mert cifrázkodásunkban megfeledekünk a magyar iparról. Idegenből ruházkodtunk, a hazait nem becsültük meg, sőt a karácsony szent ünnepén is külföldi gyertyákkal világítottuk meg karácsonyfáinkat. Vásároljunk tehát karácsonyra csak honi ajándékokat, karácsonyfáinkra pedig tűzzünk hazai gyertyákat. Hazai stearin-gyertyák: a Flora, Luna, Elektra, Turul, Glória, Haló, Royal, és Széchenyi nevezett gyertyáink. Utasítsunk vissza minden más gyártmányt, ha nemzeti színű papirosba csomagáltak is. Csak ezeket fogadjuk el. Ne üres szavakkal, de tettekkel siessünk a hazai iparnak védelmezésére. Erre kérünk mindenkit, hazafias üdvözléssel: a Magyar Védő-Egyesület. Gróf Somssich Tihamér s. k. társelnök. Dobiecki Sándor s. k. ügyv. igazgató.

— **Disztornázás.** A gyulafehérvári főgimn. tornaköre december hó 21-én, pénteken delután 5 órakor az intézet tornaacsarnokában nyilvános disztornázást tart. Belépődíj 50 fillér. A bevételt a tornaköri zászló beszerzésére fogják fordítani. — **Műsor:** 1. Felvonulás. 2. Himnusz. 3. Szabad gyakorlatok vasbotokkal. 4. Csapat-torna nyújtón. 5. Gyűrűvel magas ugrás. 6. Mintacsapat buzogány gyakorlata. 7. Trefás tornajátékok. 8. Énekel a főgimn. vegyeskara. 9. Csapattonna alacsony és magas korlátón. 10. Gulák. 11. Elvonulás. — Az igen érdekesnek ígérkező estélyre felhívjuk a közönség figyelmét.

— **A gyulafehérvári Katolikus Kör** ma vasárnap az „Europa” szálló nagytermében műsoros estét rendez. A következő műsorai: 1. Moskovsky: Spanyol dalok, zongorán játszik: Kerekes Ilonka és Atzél Elma. 2. Reviczky Gyula: Imakönyvem, szavalja Tóth József. 3. Részlet a „Parasztbecsület”-ből, kishögön játsza Szekál Mihály. 4. Bakonyi Károly: Óraütés, éneklék Bihar Béla és Urbán Gyula. 5. Chován Kálmán: Hangulatkép, zongorán játsza Atzél Elma. 6. Váradi—Kun: Petőfi a Hortobágyon, melodráma, szavalja Riszner Ödön, zongorán kíséri Urbán Gyuláné, cimbalmon László Ilonka, hegedűn László Jenő dr. 7. A báró úr alma. Karácsonyi játék 1. felv. Irtá Z. B. Személyek: Ákos Gábor br. Urbán Gyula, Böske, leánya Vajda Gizi, Zsuzsi néni, házvezetője Pákh Mariska, Vágó Józsi, festőművész Roska László, A szt. család és angyalok: Horváth Margit, Krzyzewszky Emma, ifj. Csibertics Imre, Riszner Ödön. Prohászka Viktor, Szekál Emmike és Riszner Mariska. Az élvezetesnek ígérkező estére felhívjuk az érdeklődő közönség figyelmét. Kezdeté delután 5 órakor.

— A gyulafehérvári róm. kath. elemi fiúiskola tanuló 1906. december hó 22-én az iskola I. osztályú tantermében a szegénysorsú gyermekek felruházásának javára szineloadást rendeznek. Szinre kerül a Karaesonyi Pásztorjáték 5 jelenetben. Személyek: Szent József Tripsa IV. o., Mária, Jäger G. II. o., Pista, Tách Sándor IV. o., Gyuri, Papp Emil IV. o., Jóska, Erdődi József IV. o., Miska, Hermann Ottó III. o., Samu, Suhr Károly III. o., Angyalok: Bigner István, Hermann Ödön, Löw József, Semsch Emil, Quandt Richard II. o. t.-k. Pásztorok: Gaál Béla, Gergely Vilmos, Krisán András, Lányi Nándor, Tavaszai Jenő. Belépődíj 60 fillér. Felülfizetéseket a szegénysorsú gyermekek nevében fogad, köszön és hírlapilag nyugtázz az igazgatóság.

CSARNOK.

Püspökmegyei zsinat.

(Folytatás.)

21.

(A megyei zsinat hatásköre.)

Az 1786. évben Pistoja olasz városban tartott zsinat, a gallikán, fehrónián és jozefinista eszmék, továbbá a XVIII. század romboló eszméinek hatása alatt valóságos és döntő elhatározási jogot és teljes törvényhozó hatalmat vindikált magának.

Ez a törekvés aztán elárasztotta a szellemeket és hatása többé-kevésbé meglátszik azóta az európai kontinensnek majdnem minden olyan megyéjében, ahol azóta püspökmegyei zsinatot tartottak. Hogy mennyire átjárta és elferdítette ez a felfogás az egyháziak lelkületét, mutatja az is, hogy még olyan apostoli buzgalomú férfiak is, mint volt a néhai erdélyi püspök, báró Szepesy Ignác, sem tudtak alóla teljesen szabadulni. Aminek világos bizonyossága az is, hogy az alatta tartott megyei zsinaton alkotott Statutum-ot ily cím alatt boesátotta közre hivatalos formában: Statuta Almae Dioecesis Transsylvaniae. Anno 1822. die 17-a Aprilis in Synodo dioeciesana publicata et concordibus votis approbata. Már pedig ennek az utóbbi klauzulának semmi köze a dologhoz, sőt nemcsak, hogy köze nincs hozzá, de határozottan praesjudikál a püspök kizárólagos törvényalkotó jogának. Sőt egy közjogi nonsens. Mert ha a zsinat a püspök valamely kérdésben szavazhat is, az sohasem azért történik, hogy a többség szavazással emeljen valamit határozattá, hanem csakis azért, hogy a püspök lássa, mi a véleménye a papság nagyobb részének. A határozatta emelése a püspök kizárólagos joga, s ennek gyakorlásában ő sem a többség, sem a kisebbség felfogásához nincs kötve. Törvényt csak ő alkot. Innen van az is, hogy a megyei zsinatok határozatait, ha Rómába fel is küldik, a szentszék forma szerint soha sem approbálja, mert ezzel megkötne a következő püspököt az ő törvényalkotó, törvény-módosító, vagy törvény megszüntető joga gyakorlásában. Az efféle frázis (mert jogi tartalma úgy sincs): „Concordibus votis” nemcsak az egyházi korrekt egyházi szellemét obfusculálja, hanem másképp is káros. Az erzsébetvárosi kir. törvényszék egy hagyatéki ügyben a püspöknek azért adott igazat, mert a Szepesy-féle Statutum homlokán álló szavak: *Concordibus votis publicata* (a bíróság szerint) kétségtelenné teszik, hogy az rendes zsinaton a szavazatok összességével eldöntött s nem abrogált törvény. Ha az ellenfél fiskálisra értett volna valamennyire a dolgához, felelőzetet volna azzal,

hogy a felperes püspök nyilatkozott-e in ordine juris valaha, hogy igenis a Szepesy-féle Statutumot ő is a maga kormánya idejére kötelező törvényül rendelte el.

A böven tárgyalt 1848. évi kolozsvári Conciliabulum lefolyása pedig eléggé mutatta, hogy mennyire ferde, sőt mennyire felforgató szellemenben fogták fel az akkoriak a megyei zsinat hatáskörét. De még az 1863. évi prágai megyei zsinat is parlamentáris maximákon nyargalt, mert a főpásztornak Rómába tett fölterjesztésére mihamar megérkezett onnan a tridentí zsinatot magyarázó bíboros testület fejének Caterini kardinálisnak perdöntő válasza: *Salus episcopus est iudex ac legislator, ipse sua decreta facit et promulgat, et quamvis distantium Consilium exposcat, non tamen cogitur sequi.* (Congr. Cone. 28. IV. 1863. in Pragen.) Ez hát világosan és felelőrethetetlenül kifejezi úgy a püspök, mint a zsinat többi tagjai zsinati hatáskörének jogi tartalmát. Nincs is ebben semmi új, ez az egyház ősi fegyelme, hiszen maga a Pontificale Romanum az új püspököt fölszentelő által elősoroltatván a felszentelendő püspök köteleit, első helyen azt említi: *Episcopum oportet iudicare.* A nagynevű Suarez pedig már régen így tanított: *In synodo dioeciesana enim nullus alius habet jurisdictionem legislativam, nisi solus episcopus, et synodus tantum congregatur, ut majori consilio et maturitate suaviorque modo res statuantur.* Ebből aztán az is világos, hogy bár az egyház szervezete monarchikus, mégis mérsékelt monarchikus, amint a néhai Aschenbrier mondani szokta. Mert elvileg elég rideg ugyan a jogszabály, hogy csak a püspök hoz törvényt, de a gyakorlatban ime mégis úgy van, hogy mindenképp meghallgatásával, érett tanácskozás és megfontolás után és nem a Sinaí hegy felhői közül diktálva, hanem ott in Congregatione fratrum, tehát suaviter in modo (bárha fortiter in jure) hozza meg azt a törvényt.

A megyei zsinat tagjainak tehát, még azt az esetleges kanonokot sem véve ki, aki fel van szentelve püspökké, egyenkint és egyetemen csak tanácsadó szavazatuk van (votum decisivum), mert törvényalkotó és bíráskodást feltételező ügyekben döntő szavazatuk (votum decisivum) nem is lehet abból az elvből kifolyólag, mivel a püspöki hatalom az alája rendelték részéről nem korlátozható. (A subditis non limitanda.) Döntő szavazatuk csak azon választásoknál van a zsinat tagjainak, amiket a tridentí szent zsinat a megyei zsinatok hatáskörébe utalt. Igaz, hogy ez is korlátozósa a püspöki hatalomnak, de már nem az alája rendelték, hanem a fölötte álló egyetemes zsinat részéről.

Ezzel azt hiszem, hogy ez az elvi kérdés eléggé tisztázva van és ebből a szempontból alig fog zavart okozni egy újabb megyei zsinaton. Egyébiránt az a most élő papi generáció már jóformán teljesen purifikálva van a jozefinista és pisztójánus velleitásoktól és sokkal korrektebb egyházi szellemenben nőtt fel, sem hogy ilyenféle túlzásokba esapna át. Másiklönben is bő alkalma vala látni, hogy az a hírhedt többségi elv, mily fanyar gyümölcsöket érlelt meg, a népképviselet terén, ahol népképviseleti alkotmányos nemzeti akarat helyett eljutottunk a parlamentáris despotizmusnak franciaországi szemelelhető abszolútizmusáig.

A püspöki hatalom megnyilatkozásának különben is atyainak kell lennie, de hogy atyai lehessen, szükséges, hogy fiúi hódolattal és engedelmességre való készsége találjon. A fiuk adhatnak ugyan jó tanácsot atyjuknak, de gyámi tisztet nem gyakorolhatnak rajta. Normális kö-

rülmények között pepig morális lehetetlenség az, hogy a püspök papjainak jó és bölcs tanácsait elutasítsa; különösen ha kéri. A zsinatot pedig azért hívja össze. Ezzel pedig bátran tovább mehetünk a dolgunk végeztében!

(A zsinat tisztikara.)

Már az eddig előadottak szerint is könnyű átlátni, hogy egy olyan nagyszabású közös akciót, mint a milyen egy püspökmegyei zsinat, csak jó rendezés mellett lehet sikeresen végrehajtani. Mivel pedig maga az intézmény ösrégi, csak természetes, hogy mint minden régi egyházi dolognak megvan a maga kifejlődött pragmatikája is.

Igy részletesen fel vannak sorolva a jogforrásokban azok a tisztviselők is a maguk teljes tevékenységi körével, akik a zsinati ügyvitel helyes és törvényes lefolytatása körül végzik a maguk tisztét.

A zsinattartási eljárás kétfele tisztviselőt kíván. Az egyik csoportba azok tartoznak, akik a zsinat előkészítésében és rendezésében fejtik ki tevékenységüket s akiknek tisztja a zsinat felosztásával szinten lejár.

A másik csoportba azok tartoznak, akiket a zsinaton választanak meg, akik ettől nyerik mandátumaikat és ezeknek a zsinat után járnak el mindaddig, amíg ezen mandátumok vagy egy újabb zsinat megnyitásával vagy a jogban megállapított idő leteltével ipso facto vagy ipso jure meg nem szűnik.

A zsinati törvényjavaslatokat előkészítő ad hoc bizottság, amelyről már volt szó, nem tartozik bele a zsinat tisztikarába azért, mert ezen bizottság, ha elvégezte a rá bízott munkát s a zsinat kánonilag egybegyűlt, megszűnik.

A zsinat rendező tisztikar tagjai ezek:

1. A szállásmester. (Magister Hospitiorum.) Ez a maga működését, — mert már jó eleve kinevezik, — jóval a zsinat előtt kezdi. Nem szükséges, hogy csak egyedül legyen, mert segédek is lehet melléje rendelni; a fő az, hogy az elszállásolással, ételleléssel stb. járó összes ügyeket egy fő (caput) intézze egységes terv szerint, hogy konfuzió ne legyen. Ennél fogva lehet neki annyi segítőt adni, a hányféle dolog tartozik alája:

- egyét, aki csak a szállásrendezést intézi;
- egyét, aki csak az elelem dolgával foglalkozik;
- egyét, aki a nyomtató, leírás sokszorosító, papír és írószekszolgálatot teendőket dirigálja;
- egyét, aki a jövés, menésnél szükséges fogatok megrendelésével foglalkozik stb.

Ebből nyilvánvaló, hogy a szállásmester hatáskörébe tartozik mindaz, ami a zsinattartás anyagi oldalával függ össze s így ő lesz egyúttal a zsinat pénzügyminisztere vagy bankárja is. Amint jóval a zsinat előtt kezdi a hivatalát, azonképen jóval utánna is végzi, mivel a nagy takarítással járó gaudiumok is ő reá tartoznak s ő intéz el minden utolagos reklamációt és praesta-quaesumust, ha t. i. lesz neki miből.

Hivatala csak akkor ér véget, mikor a zsinat Aktái már nyomtatásban is szét vannak osztva és amikor számadásaira a fölmentvényt is megkapta.

Mindenféle, a szállást, étellelést stb. materiális dolgokat illető kérdésben a zsinat előtt, alatta és utánna ehez a Hospitu-Magister úrhoz kell fordulni.

(Folyt. köv.)

Pályázatok.

— *A szőkefalvi* róm. kath. kántortanítói állásra áthelyezés miatt pályázatot hirdetünk. Javadalmazása a díjlevél szerint különféle alapokból 451 korona, 34 fillér; államszegélyből 349 kor. összesen 800 korona 34 fillér és az arra jogosultnak 100 korona ötödéves korpótlék. Az újonnan épült és modernül berendezett iskolai épületben kényelmes, tágas lakás, kettős udvarral, célszerű új gazdasági melléképületekkel, tágas kerttel és gyümölcsösökkel. A tanító kötelességei: a hatosztályú osztatlan (mindennapi) és az ismétlőiskola vezetése és az összes kántori teendők teljesítése. Pályázati határidő, mikor a választás is megejtetik, 1906. évi december hó 30 dik napja. Személyesen jelentkezők előnyben részesülnek.

Szőkefalván, 1906. évi december 6-án.
Muzsnay Kálmán, Mártonffy Sándor,
isk. széki jegyző. esperes-plébános.

— *A csikesatószegei* tanítói és segédkántori állomásra ezennel pályázatot hirdetek.

A javadalmazást képezi: a) 177 kor. 76 fillér kepeváltság; b) 622 kor. 24 fill. községi pótlék; c) stola, mintegy 70 kor. Összesen 830 kor. készpénz. Ezenkívül 1 szobából, konyhából álló lakás s körülbelül 18 terü fa.

Megválasztandó köteles az I. és II. osztályt önállóan, az ismétlőket felváltva tanítani s minden kántori teendőkben még szünetidő alatt is segédkezni.

Pályázati határidő 1906. dec. 25.

1—2. Bálinth Lajos s. k.,
iskolaszéki elnök.

— *A székelyvéckei* róm. kath. kántortanítói állásra f. é. december 17-iki lejárattal pályázat hirdetjük.

Javadalmazása: 1. Kepe 51 kal. búza, 51 kal. zab, 54 régi véka szemes török-búza, ospora 12 kor. 4 öl kemény tűzifa. 2. Tandíj: 47 véka szemes török-búza. 3. Ájtatos alapból 12 kor. 4. Stola 27 kor. 5. Kántorilag 2 hold 258 □-öl. Kataszteri jövedelme 12 kor. 6. Államszegély 376 kor. Van szép és kényelmes 3 szobás lakás, pince és kamara, gazdasági épületek és nagyon szép (2) veteményes kert. Kötelességei: I.—II. vegyes osztály vezetése, a kántori teendők vég-

zése és a dalárda vezetése külön tisztelet díjért. Személyes jelentkezés lehetőleg kívántatik.

Az oklevelekkel felszerelt pályázati kéresek dec. 17-ig alulírott iskolaszéki elnökhöz küldendők.

Székelyvéckén, (u. p. Nagykend.) (Udvarhely m.) 1906. november 29-én.

Kádár Mátvás,
lelkész isk. széki elnök.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használtassanak, mivel a kellemetlen szag és lassú, ragadós száradás, mely olajfestéknek és az olajlakknak sajátja — elkerültek. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végezheti a mázolást. A palló nedves tárgyval fejtörölhető, anélkül, hogy elvesztené fényét. Meg kell különböztetni

színezett szobapalló fénymázt,

Szakvélemények az Esterházy cognacról:

A magy. kir. műegyetem borászati laboratoriuma által hivatalosan megejtett és általunk tudomásul vett vizsgálatok alapján az

Esterházy cognacot

betegeknek elajánlhatjuk és azt sikeresen használva mint kitünő minőségű és a francia Cognacokkal vetekedőt, a legjobban ajánlhatjuk.

Dr. Tauffer Vilmos egyetemi tanár. Dr. Stiller Bertalan egyetemi tanár. Dr. Réczey Imre egyetemi tanár. Dr. Perik Ottó, egyetemi tanár. Dr. Kétly Károly egyetemi tanár. Dr. Angyan Beia egyetemi tanár. Dr. Poór Imre kir. tanácsos, egyetemi tanár. Dr. Báron Jónás egyetemi tanár.

Az Esterházy cognac

minden előkelő fűszer- és csemege-kereskedésben kapható.

sárgásbarnát és mahagonibarnát, mely akárcsak az olajfesték fűdi be a padlót s egyúttal fényt is ad Ezért egyaránt alkalmazható régi és új pallóra Teljesen beföd minden foltot, korábbi mázolást, stb. van azután

tiszta fénymáz (színezetlen)

új pallóra és parkettra: mely csupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékkel már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, ennélfogva nem fűdi el a famustrát.

Postacsomag, körülbelül 35 négyszög méter 2 közép nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr. vagy 9/2 marka.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bementve küldetnek. A bevásárlásnál tessék jól vigyázni a cégre s a gyári jegyre, mivel ezt a **több mint 35 éve létező gyártmányt sok felé utánozzák** és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc

a valódiszobapadló fénylakk feltalálója

és egyedüli gyártója

FŐRAKTÁR:

DAHINTEN VIKTOR

vaskereskedésben GYULAFEHÉRVÁRT.

Hirdetések

jutányos árban

felvétetnek

e lap kiadóhivatalában.

Főpásztori körlevelek és másnemű könyvek,

avagy diszművek bekötését olcsó árban elvállalja, jól és gyorsan eszközli

PAPP GYÖRGY könyvkötészete

G y u l a f e h é r v á r t.

A bekötésre szánt körlevelek jól csomagolva a legtávolabbi helyről is beküldhetők, a pontos összeállításért a vállalat felelősséget vállal.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, ujságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja	K. 10.—
Egy fél oldal	„ 6.—
Egy negyed „	„ 4.—
Egy nyolczad „	„ 3.—
Egy tizenhatod „	„ 2.—
Egy harmincketted „	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% ár-
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig
 cm. területes számitással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fil-
lérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona
díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadó-
hivatalba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.